

*До разової спеціалізованої вченої
ради Національного університету
«Одеська юридична академія»*

РЕЦЕНЗІЯ

**рецензента, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри
кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична
академія» Пожара Вадим Георгійовича на дисертацію ПРИШЕДЬКО
Олександра Леонідовича «Нереабілітуючі підстави для закриття
кримінального провадження при розслідуванні податкових кримінальних
правопорушень», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дослідження. Ефективне функціонування фінансової системи держави значною мірою залежить від справного виконання платниками податків своїх обов'язків та забезпечення фіскальної дисципліни. Податкові правовідносини перебувають у центрі системи публічного управління, оскільки від своєчасного і повного наповнення бюджету залежать соціальні гарантії, економічна безпека та стабільність державного управління. Водночас необхідним залишається дотримання балансу між фіскальними інтересами держави й забезпеченням прав платників податків, особливо у випадках притягнення їх до кримінальної відповідальності.

У цьому контексті особливу увагу привертає інститут нереабілітуючих підстав для закриття кримінального провадження, який, незважаючи на поширене застосування, залишається недостатньо дослідженим у теорії та суперечливо реалізованим на практиці.

Відсутність чітких правових критеріїв застосування нереабілітуючих підстав у сфері податкових правопорушень, колізійність норм Кримінального процесуального кодексу України та практична неоднозначність їх тлумачення

призводять до правової невизначеності. Це, своєю чергою, порушує принципи справедливого правосуддя та верховенства права.

Окрім того, механізми взаємодії податкових та правоохоронних органів щодо притягнення до відповідальності за податкові кримінальні правопорушення часто використовуються не як засіб захисту публічного інтересу, а як інструмент тиску або адміністративного впливу на бізнес. За таких умов вивчення юридичної природи, функціонального призначення та практичного значення нереабілітуючих підстав для закриття провадження є надзвичайно актуальним.

Саме тому обрана тема дослідження має важливе теоретичне, прикладне і соціальне значення, а її розробка відповідає потребам розвитку кримінального процесуального законодавства України в умовах європейської інтеграції та захисту прав людини у публічно-правовій сфері.

Наукова обґрунтованість представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень.

Аналіз тексту дисертації та висновків до роботи дає підстави стверджувати, що автором вирішено поставлені перед ним завдання та досягнена мета дослідження, а саме – вивчення специфіки закриття кримінальних проваджень з нереабілітуючих підстав при розслідуванні податкових кримінальних правопорушень, а також формування науково обґрунтованих пропозицій щодо змін до кримінального процесуального законодавства.

Досягнення мети було би неможливим без використання необхідної методологічної бази. За допомогою діалектичного методу визначено правову природу таких понять, як підслідність (п. 1.2), закриття кримінального провадження (п. 2.1) тощо. Системний метод та метод системно-структурного аналізу дозволив сформулювати класифікацію та перелік податкових кримінальних правопорушень (п. 1.1), перелік податкових кримінальних правопорушень відповідно до підслідності БЕБ (п. 1.2), перелік характерних ознак закриття кримінального провадження (п. 2.1) тощо. Формально-юридичний метод було застосовано при визначенні понятійно-категоріального

апарату дослідження, аналізі положень чинного кримінального процесуального законодавства та судової практики (розділи 1, 2, 3). Статистичний метод було використано для оцінки динаміки закриття кримінальних проваджень за умови досягнення податкового компромісу (п. 3.1). Логіко-нормативний метод використовувався при 8 формулюванні змін та доповнень до чинного кримінального процесуального законодавства України (розділи 1, 2, 3).

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень.

У дисертаційному дослідженні вперше було сформульовано пропозицію щодо необхідності внесення змін до ст. 284 КПК України та виключення такої підстави для закриття кримінального провадження як досягнення податкового компромісу, що дозволить унормувати положення КПК, КК та ПК України, а також більшою мірою відповідатиме правозастосовній практиці, відповідно до якої досягнення податкового компромісу розглядається як підстава для звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Автором запропоновано внести зміни до ЗУ «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» задля недопущення обмеження права особи на реабілітацію у випадку відмови прокурора в провадженнях, у яких фактична винуватість не може бути доведена та передбачити дану підставу закриття кримінального провадження як реабілітуючу з усіма відповідними наслідками.

Дисертант аргументував доцільність пропозиції уточнювати в ухвалах слідчих судді та суду, які саме документи, до яких надається тимчасовий доступ, містять охоронювану законом таємницю, а не залишати завдання розмежування цих документів на особу, яка буде виконувати відповідну ухвалу, що яскраво проявляється при наданні тимчасового доступу до документів, які містять комерційну таємницю, що безумовно шкодить здійсненню ефективної комерційної діяльності фізичних та юридичних осіб.

Особливо слід відміти наукове обґрунтування автором позиції про необхідність слідчим суддям при застосуванні абз. 4 ч. 3 ст. 170 КПК напряду

вказувати, на які саме кошти не дозволяється накладення арешту, а не лишати вирішення цього питання на слідчого чи прокурора, що зменшить ризики зловживань з боку суб'єктів кримінального переслідування.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертаційне дослідження характеризується продуманим планом та змістом, в основному науково коректними та вичерпними висновками.

Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, що включають 7 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (177 найменувань) та 3 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 187 сторінок, з них основний текст – 169 сторінок, 3 додатки розміщені на 8 сторінках.

Аналіз висновків роботи свідчить, що вони є самостійним здобутком автора, повністю кореспондуються із системою поставлених у дослідженні завдань та відображають досягнення мети дисертаційного дослідження.

Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам і стандартам.

Дисертація написана грамотною мовою, науковий стиль роботи витримано. Здобувача Пришедько О.Л. на високому рівні продемонстрував свої здібності до наукового пошуку, вміння коректно вести наукову дискусію та аргументувати власну позицію, а також повністю оволодів методологією наукової діяльності. Усі завдання, які ставила перед собою дисертант для досягнення поставленої мети є вирішеними.

Основні положення дисертаційного дослідження відображені у восьми наукових публікаціях, у тому числі у чотирьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Теоретична та практична значимість результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що сформульовані у дисертації висновки можуть бути використані в: науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень специфіки закриття кримінальних проваджень з nereабілітуючих підстав при розслідуванні податкових кримінальних правопорушень; правотворчій діяльності – для удосконалення нормативної регламентації закриття кримінальних проваджень з nereабілітуючих підстав при

розслідуванні податкових кримінальних правопорушень; правозастосовній діяльності – для забезпечення єдності у застосуванні положень кримінального процесуального законодавства у процесі закриття кримінальних проваджень з nereабілітуючих підстав при розслідуванні податкових кримінальних правопорушень; навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Кримінальний процес», а також спеціальних курсів «Права людини у сфері кримінальної юстиції», «Сучасні проблеми кримінального та кримінально-процесуального права», «Актуальні питання сучасного кримінального провадження» та ін. (Акт впровадження Національного університету «Одеська юридична академія» від 05 березня 2025 року).

Відсутність порушень академічної доброчесності. У дисертаційному дослідженні Пришедько О.Л. текстових запозичень без посилання на першоджерело НЕ виявлено. Академічний текст можна вважати оригінальною авторською розвідкою у важливій для кримінальної процесуальної доктрини та правозастосовної діяльності царині – закритті кримінального провадження при розслідуванні податкових кримінальних правопорушень.

Щодо відсутності реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача та/або його наукового керівника. Я, Пожар Вадим Георгійович підтверджую, що не маю реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача ПРИШЕДЬКО Олександра Леонідовича та його наукового керівника Стоянова Миколи Михайловича та не є їх близькою особою.

Щодо зауважень та питань, що вимагають додаткової аргументації. Аналізуючи дане дисертаційне дослідження, у рецензента виникли наступні питання та зауваження:

- 1) Так, автором запропоновано удосконалення ст. 214 КПК з метою визнання допустимості документів, зокрема: пропонується додати новий абзац до ч. 3 ст. 214 КПК України наступного змісту: «Документи, які були надані разом із заявою чи повідомленням про кримінальне правопорушення, можуть бути використані у кримінальному провадженні як докази». На моє глибоке переконання, таке формулювання абсолютизує таку ознаку як допустимість доказів, тому вважаю необхідним було б додати певні критерії визнання

таких документів допустимими, до прикладу: «...., якщо вони отримані у спосіб, що не суперечить закону». Можливо автору, з огляду на більш ґрунтовне дослідження проблематики, вдасться більш точно сформулювати ці критерії при публічному захисті дисертації;

- 2) У тексті дисертації (розділ 1.1) пропонується поділ податкових кримінальних правопорушень на три групи: прямі, непрямі та умовні. Водночас, хоча щодо прямих та непрямих податкових правопорушень автор спирається на формальні ознаки (зокрема розташування у Розділі VII КК України, безпосередній чи опосередкований вплив на податкові правовідносини), при визначенні «умовних» податкових правопорушень такі формальні чи матеріальні критерії відсутні. Автор лише зазначає, що до них належать «економічні кримінальні правопорушення, а також інші злочини, у результаті вчинення яких може бути завдано шкоди сфері оподаткування». Таке формулювання є занадто загальним і не дає змоги об'єктивно та однозначно відмежувати умовні правопорушення від непрямих, адже: обидва типи правопорушень можуть завдавати опосередкованої шкоди податковим правовідносинам; немає посилань на конкретні статті КК України, які можуть бути кваліфіковані як умовні; а також відсутній зв'язок з підслідністю чи юрисдикційним розмежуванням органів досудового розслідування, що могло би бути практичним критерієм. Отже, без нормативної чи доктринальної конкретизації поняття «умовні податкові кримінальні правопорушення» лишається декларативним та ускладнює систематизацію зазначених правопорушень у межах наукового аналізу;
- 3) З точки зору практичної цінності дисертації, на мою думку, доцільно було розглянути можливість або необхідність запровадження в КПК України певних способів перевірки даних поданих у аналітичних довідках задля встановлення дійсних підстав для початку досудового розслідування та внесення даних до ЄРДР? Оскільки внесення даних до ЄРДР у випадку непідтвердження у подальшому розслідуванні факту вчинення таких правопорушень тягне негативні наслідки як для суб'єктів підприємницької

діяльності, так і непотрібні витрати процесуальних ресурсів органів кримінального переслідування, які могли б бути зосереджені на ефективному розслідуванні дійсних податкових правопорушень. Тому наявність певного механізму «фільтрації» інформації про кримінальні правопорушення у цій сфері на початку кримінального провадження безумовно сприятиме запобіганню таким негативним ризикам.

Проте вказані питання мають дискусійний, доповнюючий характер та в цілому не знижують якість виконаної роботи.

Загальний висновок. Таким чином, викладене вище дозволяє вважати, що дисертаційне дослідження **ПРИШЕДЬКО Олександра Леонідовича** *«Нереабілітуючі підстави для закриття кримінального провадження при розслідуванні податкових кримінальних правопорушень»* є завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. (зі змінами), а її автор на основі публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю «081 - Право».

Рецензент:

**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»**

Вадим Пожар